

Respect pentru oameni și cărți

CHARLES DICKENS

Marile speranțe

© Editura Herra

Editura HERRA
OP 5 - CP 39
Comenzi la:
tel./fax: 0248.22.21.98
mobil: 0747.08.11.22

Prezentare grafică: S.C. PAVCON M.O. Grup SRL

Tel.: 0723.269.040

pavcon@yahoo.com

Coperta: Valentin Tănase

ISBN: 978-973-7923-84-4

Tipografia **SHIK & STEFAN** SRL
str. N. Drăgan nr. 10, sector 5, București

CHARLES DICKENS

Marile speranțe

În românește de
VERA CĂLIN

Editura HERRA

I

Din numele de familie al tatălui meu, Pirrip, și din numele meu de botez, Filip, limba mea de copil n-a izbutit să scoată alt cuvânt mai lung și mai lămurit decât Pip. Și fiindcă eu îmi spuneam Pip, Pip am rămas.

Susțin că Pirrip este numele de familie al tatălui meu, bizindu-mă pe autoritatea pietrei de pe mormântul lui și pe spusele surorii mele, doamna Joe Gargery, soția fierarului, întrucât nu mi-a fost hărăzit să-mi văd vreodată părinții și fiindcă nu mi-a căzut niciodată în mâna vreun portret de-al lor (căci au trăit amândoi cu mult înainte de epoca fotografiilor), primele imagini despre ei mi le-am plăsmuit, în chip nelogic, după pietrele de pe mormântul lor. E ciudat că forma literelor de pe piatra tatii mă făcea să văd un om oacheș, scurt și îndesat cu părul creț și negru. Iar trăsăturile și caracterul inscripției: „De asemenei și Georgiana, soția celui de mai sus“, mă duseră la concluzia copilăroasă că mama era pistruiată și bolnăvicioasă. Cât despre cele cinci mici romburi de piatră, lungi fiecare de câte un picior și jumătate, care se înșirau frumos alături de mormântul părinților, în amintirea celor cinci frățiori ai mei, care au renunțat foarte de tim-

puriu să-și mai croiască drum prin viața aceasta de lupte, lor le datorez credință că bieții copii s-au născut cu toții culcați pe spate și cu mâinile înfundate în buzunarele pantalonilor și că nu și-au scos mâinile din buzunare cât timp au trăit.

Locuiau într-un ținut mlaștinios, lângă cotitura cea mai mare din vale a fluviului, la douăzeci de mile depărtare de mare. Se pare că cea mai vie și mai puternică impresie despre identitatea lucrurilor de care-mi amintesc, am dobândit-o într-o zi rece, zi neștearsă din mintea mea, spre seară. În ziua de care vorbesc, am descoperit că locul acela, posomorât și acoperit cu urzici, e cimitirul; că răposatul Filip Pirrip și Georgiana, „soția celui de mai sus“ sunt morți de-a binelea și îngropați; că Alexandru, Bartolomeu, Avram, Tobias și Roger, copiii celor mai sus pomeniți, sunt morți și ei și îngropați; că întinderea necultivată de dincolo de cimitir, străbătută de gropi și presărătă cu cantoane, pe care pășteau cirezi, e țara mlaștinilor; că șuvița plumburie de la capătul ei, e fluviul; că locul îndepărtat și sălbatic de unde năvălește vântul, e marea și că pumnulețul acesta de om, care tremură și scâncește, înfricoșat de tot ce vede, e Pip.

— Tacă-ți gura o dată, strigă o voce însăjimantătoare, și un om se ridică dintre morminte, lângă ușa care dădea în biserică. Stai liniștit, diavole, că de nū, îți frâng gâtul!

Era un om înfricoșător, îmbrăcat într-o haină grosolană cenușie și avea o cătușă mare de fier la picior. Pălărie nu avea și ghetele îi erau rupte; era legat la cap cu o basma zdrențuită. Arăta ca un om ieșit din apă sau din noroi, lovit și tăiat de pietre, întepat de urzici și sfâșiat de mărăcini; șchiopăta, tremura, se holba la mine și mormăia tot timpul; dinții îi clănțneau când mă apucă de bărbie.

— Vă rog, domnule, să nu-mi frângeți gâtul, l-am implorat eu. Vă rog frumos...

— Cum te cheamă? întrebă omul. Spune iute!

— Pip, domnule.

— Unde locuiești? Numaidecât să-mi spui.

Am arătat cu degetul în direcția unde se întindea satul nostru, printre aninii și plopii de pe malul neted, cam la o milă depărtare de biserică.

După ce mă privi timp de o clipă, omul mă întoarse cu capul în jos și cu picioarele în sus și-mi goli buzunarele. Dar, în afara de o bucată de pâine, nu găsi nimic. Când biserică se întoarse din nou în picioare – căci omul era atât de iute în mișcări și atât de puternic, încât răsuci biserică cu susul în jos, în fața mea – cum spun, când biserică se întoarse din nou în picioare, eu ședeam tremurând cocoțat pe o piatră înaltă de mormânt, în timp ce el înfulea pâinea cu lăcomie.

— Măi puștiule, făcu omul, lingându-și buzele, dar dolofani obraji mai ai!

Cred că, într-adevăr, aveam obraji dolofani, deși pe atunci eram cam mititel și nu prea voinic pentru vîrstă mea.

— Să fiu al naibii dacă nu i-aș mâncă! spuse omul, clătinând amenințător din cap. Zău dacă n-aș face-o!

Îmi exprimai cu gravitate dorința ca acest lucru să nu se întâmple și mă încleștai cu putere de piatra pe care mă aşezase omul, întâi ca să mă țin mai bine, și apoi ca nu cumva să încep să plâng.

— Ia spune-mi, făcu omul, unde ți-e mama?

— Acolo! răspunsei eu.

Omul tresări, ca și cum ar fi vrut s-o ia la goană, se opri apoi și se uită în urmă.

— Acolo, am explicat eu: „deasemeni și Georgiana“, aceea este mama.

— A! făcu el, întorcându-se; și ăla de alături de ea e tatăl tău?

— Da, domnule, am spus eu. „Răposat în această parohie“.

— Aha! bodogăni omul, gânditor. Și tu pe lângă cine trăiești acum, dacă cumva te mai las eu cu zile?

— Cu sora-meă, doamna Gargery, nevasta lui Joe Gargery, fierarul.

— Fierarul, aha! făcu el. Și-și privi piciorul.

După ce-și plimbă de câteva ori privirea întunecată de la picior la mine, se apropie de piatra pe care ședeam eu, mă apucă de amândouă mâinile și mă împinse pe spate, ținându-mă cât putea mai departe de el; ochii lui se uitau pătrunzători în ai mei și eu îl priveam cu deznaidejde.

— Măi băiețăș, mă întreb dacă să te las cu zile. Știi ce-i aia o pilă?

— Știu, domnule.

— Dar haleală, știi ce-i?

— Știu.

După fiecare întrebare, mă înghiontea mai tare, ca să mă facă să mă simt mai slab și ca să mă înfricoșeze mai rău.

— Ai să-mi aduci o pilă. Mă împinse din nou. Și ai să-mi aduci haleală. Și iar mă smuci. Dacă nu, îți scot măruntaiele. Și mă mai zgâltăi puțin.

Eram atât de îngrozit și de amețit, încât m-am agățat de el cu amândouă mâinile.

— Dac-ați fi atât de bun și m-ați lăsa să stau drept, poate că n-aș mai fi atât de amețit și aş înțelege mai bine, îndrăzni eu.

Mi-a dat un ghiont zdravăn și m-a răsucit din nou și biserică sări din nou deasupra moriștii de vânt din vârf. Apoi m-a ținut în

poziția de drepti, pe marginea pietrei de mormânt, și mi-a spus aceste cuvinte înspăimântătoare:

— Mâine, dis-de-dimineață, ai să-mi aduci pila și ceva haleală. Mi le aduci la Baterie, vezi colo. Așa ai să faci și nu cumva să îndrăznești să sufli o vorbă cum că m-ai văzut. Așa, poate te las cu zile. Dacă-ți dai în petec și sufli măcar o vorbuliță, cât o fi ea de mică, îți scot inima și ficății și-i măñânc fripti. Acum să știi că eu nu-s singur. Mai e un băiat ascuns cu mine. Doamne, ce om! Pe lângă el, eu sunt înger! Băiatul asta aude tot ce spun eu acum. Dânsul are un fel de-al lui să umble cu puștii și să le scoată inima și ficății. Degeaba încerci să te ascunzi de el. Poți să zăvorești ușa, să te ascunzi în pat, să te ghemuiesti, să-ți tragă așternutul peste cap și, când îți-e lumea mai dragă și crezi că ai scăpat de el, se furiosează băiatul și-ți spintecă burta și-ți scoate măruntaiele. Acum să știi că abia-abia îl țin în frâu ca să nu se repeadă la tine. Cu greu îl țin, că el vrea mortiș să-ți scoată măruntaiele. Ei, ce spui?

I-am spus că am să-i aduc pila și ce-oi găsi de-ale gurii, și că a doua zi, dis-de-dimineață, o să vin cu lucrurile la Baterie.

— Spune: *Să mă trăznească Dumnezeu de n-oi face așa!* se răstă omul.

Am spus după el și omul m-a dat jos de pe piatră.

— Și acum, mai spuse el, să te îți de făgăduială și să nu uiți de băiatul ăla. Cară-te acasă!

— Bună seara, domnule, bârgui eu.

— N-ar strica să fie bună, spuse el, aruncând o privire în jurul lui, peste câmpia rece și umedă. Mai bine aş fi broască sau pește!

Și omul își cuprinse trupul cu mâinile încrucișate la spate, strângându-se de parcă i-ar fi fost teamă să nu se desfacă în două

bucăți și o porni săntac, spre gardul bisericii. Mă uitam după el cum își croia drum printre urzicile și mărăcinii care creșteau pe marginea gropilor, ca și cum ar fi dat la o parte mâinile morților, care se întindeau din morminte, ca să-l prindă de gleznă și să-l tragă înăuntru.

Când ajunse la gard, îl sări cu picioarele lui amortite și tenepte, apoi se întoarse spre mine. Când l-am văzut întorcându-se, m-am îndreptat cu fața spre casă și am luat-o la sănătoasa. Dar, după câteva clipe, m-am uitat în urmă și l-am văzut înaintând spre fluviu, strângându-și trupul cu mâinile ca și mai înainte și călcând cu picioarele lui julite pe pietroalele presărate prin mlaștini, ca să se folosească trecătorii de ele, când începeau ploile mari sau în timpul fluxului. Băltile mi se păreau o dungă dreaptă și neagră, în timp ce stăteam și mă uitam după el; și fluviul era o altă dungă orizontală, mai îngustă și mai luminoasă decât dunga băltilor, iar cerul era o țesătură de dungulițe dese, roșii și negre. Am izbutit cu greu să deslușesc, la malul fluviului, singurele două lucruri negre care păreau că stau în picioare: unul dintre ele era farul, care folosea marinarii la cărmuit; semăna cu un butoi fără doage, în vîrful unei prăjini și arăta tare urât, când îl vedea de aproape; celălalt era o spânzurătoare cu niște lanțuri agățate de ea; acolo atârnase, nu demult, un pirat. Omul mergea șchiopătând spre spânzurătoare, ca și cum ar fi fost însuși piratul care ar fi inviat, ar fi coborât de pe spânzurătoare și s-ar fi dus să se spânzure din nou. Și când am văzut că vitele din cireadă își înaltă capetele și se uită după el, m-am întrebat dacă nu cumva se găndesc și ele la același lucru. M-am uitat în jurul meu ca să-l văd pe băiatul cel înfricoșător, dar nu era nici țipenie de om. Apoi mă cuprinse iarăși frica și am pornit-o din nou spre casă fără să mă mai opresc.

II

Soră-mea, doamna Gargery, era cu peste douăzeci de ani mai în vîrstă decât mine și se bucura de un renume grozav în mintea ei și a vecinilor, pentru că mă crescuse „ca în palme“. Încercam pe vremea aceea să-mi dau singur seama de înțelesul acestor cuvinte și fiindcă știam că avea o mână grea și că avea obiceiul să abată asupra soțului ei și a mea, deopotrivă, îmi spuneam că Joe Gargery și cu mine fusesem amândoi crescuți „ca în palme“.

Nu prea era arătoasă soră-mea și, nu știu de ce, mi se părea că trebuie să-l fi determinat pe Joe să-i ia de nevastă tot cu palmele. Joe era un bărbat frumos; fața lui senină era înconjurate de un păr bălai și albastrul irișilor lui era atât de deschis, de parcă să ar fi amestecat cu albul ochilor. Era bland, duios, împăciuitor și prostuț – sărmanul de el – un fel de Hercule în putere, dar și în slabiciune.

Soră-mea avea părul și ochii negri și pielea atât de roșie, încât uneori mă întrebam dacă nu cumva se freca cu o răzătoare în loc să se frece cu săpun. Era înaltă și osoasă și purta întotdeauna un șorț grosolan, prins în spate cu un nod și o nelipsită bărbită pătrată pe care erau prinse mii de ace de cusut și cu gămălie. I se părea o cinste nemăipomenită pentru ea și o mare rușine pentru Joe, că era silită să poarte tot timpul șorțul acesta. Deși, zău că nu-mi dau seama de ce era silită să-l poarte, sau de ce nu-l scotea ori de câte ori vroia.

Fierăria lui Joe era lipită de casa noastră, o casă de lemn cum erau în vremea aceea mai toate locuințele din ținut. Când m-am întors acasă de la cimitir, fierăria era închisă și Joe stătea singur în bucătărie. Cum eram tovarăși de suferință și, în această

calitate, ne făceam unul altuia nenumărate destăinuirii, Joe îmi împărtășî ceva în clipa în care ridicai zăvorul și-mi aruncai privirea spre vatră, unde ședea el.

— Doamna Joe a ieșit din casă de zece ori până acum ca să te caute, Pip. Și, culmea culmilor, adineaoară s-a mai dus încă o dată.

— Adevărat?

— Da, Pip, spuse Joe. Și din păcate a luat și „Gâdiliciul“ cu ea.

La această veste dureroasă, am început să-mi răsucesc, cu ochii ațintiți asupra focului, singurul nasture care îmi mai rămăsese. „Gâdiliciul“ era un băț cu capătul de ceară, lustruit de atâtea atingeri cu sărmana mea făptură.

— Ba se așeza, mă lămuri Joe, ba se scula. Pe urmă, a pus mâna pe „Gâdilici“ și-a țășnit afară. Așa a fost, făcu Joe, scor monind focul cu vătraiul și privindu-l întă: a țășnit afară.

— De mult a plecat, Joe? Îl tratam pe Joe ca pe un copil mai mare și ca pe un tovarăș de joc.

— Știi eu, Pip, spuse Joe, uitându-se la ceasornicul olandez din perete; e plecată de vreo cinci minute. Vine, ascunde-te în dosul ușii, băiete, și pune prosopul între tine și ușă.

I-am urmat sfatul. Soră-meă deschise ușa mare și, dându-și seama că există undeva o piedică, ghici îndată pricina piediciei și își urmă cercetările cu ajutorul „Gâdiliciului“. Încheierea a fost că m-a aruncat spre Joe (se folosea adesea de mine ca de un proiectil conjugal). Joe, fericit să mă primească în orice condiții, mă vîrni în vatră și făcu zid de apărare cu piciorul lui.

— Unde ai fost până acum, maimuțoiule? întrebă doamna Joe, bătând cu piciorul în podea. Să-mi spui numai decât de ce îmi scoți sufletul și-mi amărăști viața, că de nu, te scot din colțul ăla, măcar de-ai fi tu Pip de cincizeci de ori și de-ar fi el Gargery de cinci sute de ori.

— Am fost doar până la cimitir, bâigui eu de pe scâunașul pe care ședeam, frecându-mă de perete.

— La cimitir! repetă soră-meă. Dacă n-aș fi fost eu, de mult și-ar fi putrezit oasele la cimitir. Cine te-a crescut ca în palme?

— Dumneata, am spus eu.

— Și de ce, mă rog? tipă soră-meă.

— Nu știu, scânci eu.

— Nici eu nu știu! spuse soră-meă. A doua oară n-aș mai face-o. Atât știu. Pot să spun că, de când te-ai născut tu, nu mi-am scos șorțul nici măcar o zi. Parcă nu era de ajuns să fiu nevastă de fierar – și, pe deasupra, a lui Gargery, – mai trebuia să-ți fiu și tie mamă.

M-am uitat la foc și gândurile mi se depărtără de la întâmplările acestea. Căci fulgerul din țara mlaștinilor, cu piciorul încătușat, băiatul cel misterios, pila, mâncarea și făgăduiala însăpmântătoare pe care o făcuse, făgăduiala că voi prăda casa care mă adăpostea, răsărîră toate din jarul răzbunător.

— Sigur, făcu doamna Joe, agățând „Gâdiliciul“ la locul lui. Sigur, la cimitir! Ușor vă vine la amândoia să spuneți „la cimitir“. De fapt, Joe nici măcar nu pomenise de cimitir. Pe mine o să mă duceți, într-o bună zi, la cimitir, voi doi, și frumoasă pereche o să mai fiți fără mine!

În timp ce soră-meă pregătea ceștile de ceai, Joe se uită peste picior spre mine, ca și cum, în mintea lui, și-ar fi făcut socoteala ce fel de pereche am fi noi doi, în împrejurările dureroase pe care le schița soră-meă. Apoi își mânăgea mustața și părul, urmărand-o pe doamna Joe cu ochii lui albaștri, cum făcea de obicei în împrejurări vijelioase.

Soră-meă avea un fel foarte hotărât de a tăia pâinea pentru noi și de a o unge cu unt. Mai întâi, împingea bucata de pâine în

bărbită și, uneori, se prindea câte un ac în pâine, pe care, după aceea, îl descopeream în gură. Pe urmă lăua puțin unt (nu prea mult) pe vârful cuțitului și-l întindea pe pâine, ca un farmacist care ar fi preparat un medicament, întrebuițând cu dexteritate amândouă părțile cuțitului, curățind și potrivind untul în jurul cojii. Apoi dădea avânt cuțitului și reteza o felie, cu o mișcare de fierastrău; în cele din urmă, înainte de a despărți felia de bucata de pâine, o tăia în două jumătăți, din care Joe căpăta una și eu alta. De data aceasta, deși mi-era foame, nu îndrăzneam să mă-nânc pâinea. Simțeam că trebuie să păstreze ceva pentru omul cel înfricoșător și pentru aliatul lui, băiatul cel mai înfricoșător. Știam eu că doamna Joe este o gospodină foarte cumpătată și că, în cercetările mele, s-ar fi putut să nu găsească nimic în cămară. De aceea, am hotărât să ascund felia de pâine în pantalon. Curajul de care aveam nevoie pentru înfăptuirea acestei hotărâri mi se părea nespus de mare. Era ca și cum mi-aș fi pus în gând să mă azvâră din vârful unei case înalte sau să sar în valurile unei ape adânci. Și hotărârea mi se părea și mai greu de îndeplinit din pricina neștiutului Joe. Ca doi buni prieteni legați între ei printr-un fel de francmasonerie, după cum am mai spus, stabilisem obiceiul ca, în fiecare seară, să ne luăm la întrecere când mâncam pâinea, ridicând în tacere feliile în sus, ceea ce ne umplea de admirăție reciprocă și ne dădea imbold pentru noi sforțări. În seara aceea, Joe mă îmbie de câteva ori să încep întrecerea noastră prietenescă, arătându-mi felia lui, care scădea văzând cu ochii; dar, de fiecare dată, mă vedea cu cana galbenă de ceai pe un genunchi și cu felia cu unt neatinsă pe celălalt. În cele din urmă, mi-am dat seama cu deznăjde că treaba pe care o plănuisem trebuie îndeplinită și că ar fi mai bine să-o îndeplineșc în chip cât mai firesc, atât cât îmi îngăduiau împrejurările. M-am folosit

așadar de un moment când Joe și-a întors capul și am vârât felia de pâine în pantaloni.

Joe era cam necăjit de lipsa mea de poftă de mâncare, așa că mușcă amărât din felia lui; nu-i prea tihnea mâncarea. Am învărtit gânditor îmbucătura prin gură mai mult ca de obicei și, în cele din urmă, am înghițit-o ca pe o pilulă. Era gata să muște din nou și-și aplecase tocmai capul într-o parte ca să măsoare pâinea mai bine, când își aruncă privirea spre mine și a văzut că felia mea dispăruse.

Mirarea și nedumerirea cu care se opri, cu o clipă înainte de a mușca, erau prea izbitoare ca să nu atragă luarea aminte a sorei mele.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea cu vioiciune, punând ceașca pe masă.

— Zău, Pip! murmură Joe, clătinând dojenitor din cap. Măi băiete! O să ţi se aplete! O să ţi se opreasă undeva. Nici n-ai avut timp să mesteci.

— Ei, ce s-a întâmplat? repetă soră-mea mai aspru ca înainte.

— Ar fi bine dacă ai putea să tușești și să-o scuipă, spuse Joe însăspimântat. E drept că nu-i frumos, dar sănătatea-i sănătate.

Între timp, sorei mele îi sărise muștarul; se năpusti la Joe, îl apucă de mustați, și-l ciocăni cu capul de perete; iar eu stăteam în colț, privind la cele ce se petreceau, cu un aer vinovat.

— Așa poate ai să spui ce s-a întâmplat, spuse soră-mea găfăind; și nu te mai holba la mine.

Joe se uită la ea neputincios, apoi mușcă deznădăjduit din pâine, cu ochii la mine.

— Știi, Pip – înepu el solemn, cu obrajii umflați de ultima îmbucătură și vorbind tainic, ca și cum am fi fost singuri – noi doi am fost întotdeauna prieteni și, să mă ferească Dumnezeu să